

*Recenzija***Samuel P. Huntington: *Who are We? The Challenges to America's National Identity***

Simon & Schuster, New York, London, Toronto, Sidney, 2004, 428 str.

Samuel Huntington jedan je od najznamenitijih politologa Zapada, pripadnik neorealističke škole međunarodnih odnosa i osnivač pravca kojeg prema njegovoj knjizi *Sukob civilizacija* (1996.) nazivaju civilizacijski realizam. Osim spomenute knjige koja je predložila izazovni okvir za razumijevanje realnosti svjetske politike u 21. stoljeću, autor je i zapaženih djela *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century* (1991.) i *Political Order in Changing Societies* (1968.), te jedan od urednika zbornika radova *Culture Matters: How Values Shape Human Progress* (2000.). Huntington je ujedno i profesor na harvardskom sveučilištu, te predsjedavajući Harvard Academy for International and Area Studies.

Knjiga *Tko su mi? Izazovi američkom nacionalnom identitetu* objavljena je svibnju ove godine, a koliki je publicitet u Sjedinjenim Državama i svijetu izazvala, vidljivo je po činjenici da su časopisi *Economist* i *Foreign Affairs* promptno objavili kritiku djela. Ocjene su bile ne baš laskave. Osobito je bila znakovita kritika *Foreign Affairs* (časopisa u kojem je Huntington prvi puta objavio članak koji je prethodio *Sukobu civilizacija*) u kojem je knjiga *Tko smo mi?* ocijenjena kao "Patrick Buchanan s fusnotama". Unatoč tome, knjiga je u javnosti podignula prašinu i postala jedan od američkih bestselera.

Knjiga je podijeljena u četiri velike cjeline. U prvoj cjelini *Pitanje identiteta* (*The Issues of Identity*) Huntington navodi kako je kriza nacionalnog identiteta globalno prisutni problem, te da su se američka anglo-protestantska kultura i njezin politički *credo* suočili sa četiri velika izazova. Prvi izazov je posljedica nepostojanja neprijatelja i prijetnje nacionalnoj sigurnosti SAD-a, zbog čega je došlo do slabljenja američkog nacionalnog identiteta, te uzdizanja subnacionalnih, transnacionalnih i binacionalnih identiteta. Nepostojanje "drugih" podrija jedinstvo i vodi podjeli unutar društva. Drugi izazov su promovirane ideologije multikulturalizma i različitosti koje razaraju legitimitet preostalih glavnih elementa američkog identiteta. Treći i četvrti izazov su Latinoamerikanci koji se, smatra Huntington, slabije asimiliraju, tj. amerikaniziraju. Razlog je tome što se useljavaju u velikom broju, govore samo jedan jezik – španjolski, matične države su im u susjedstvu SAD-a, te se koncentriraju u određenim područjima SAD-a. Sve prije navedeno omogućava im normalan život bez nužnosti asimiliranja. Potporu dobivaju i od američke elite koja zagovara multikulturalnost i bilingvalno obrazovanje. Kakav će biti američki nacionalni identitet u budućnosti? Autor smatra da će biti mješavina ideološkog, bifurkacijskog, ekskluzivističkog i kulturnog identiteta.

Iznimno snažan naglasak autor stavlja na važnost anglo-protestantske kulture kao glavne odrednice američkog nacionalnog identiteta, a osobito je to vidljivo u drugoj cjelini (*Američki nacionalni identitet*). Kao ključne komponente američkog nacionalnog identiteta navodi imigraciju i američki *credo* (principi slobode, jednakosti, individualizma, vladavine zakona, predstavničke vlade i privatnog vlasništva). Općeprihvaćenu tvrdnju da su svi Amerikanci imigranti ili njihovi potomci Huntington ne smatra točnom, argumentirajući da su prvi stanovnici Amerike, izuzev autohtonog stanovništva, bili doseljenici koji su došli stvoriti novu zajednicu i novo društvo. Imigranti dolaze kasnije jer žele postati dio zajednice koju su doseljenici stvorili. Iako se 2000. godine svega 60% Amerikanaca izjašnjavalo kao protestanti, dominantna kultura SAD-a je, prema Huntingtonu, anglo-protestantska kultura. Protestantizam je utjecao na transformaciju katolicizma i drugih vjera unutar SAD-a, oblikovao je američke stavove prema privatnom i javnom moralu, ekonomskim aktivnostima, vladi i javnoj politici. Amerika je kršćanska nacija u kojoj oko 85% stanovništva čine kršćani, a Amerikanci su znatno religiozniji od stanovnika ostalih razvijenih država Zapada. Američka građanska (*civil*) religija mješavina je vjere i patriotizma, nema sljedbe, ali je po svojim korijenima, sadržaju, pretpostavkama i tonu kršćanska. Huntington smatra da je američki *credo* protestantizam bez Boga, dok je američka građanska vjera kršćanstvo bez Krista.

Kada su se kolonisti pretvorili u Amerikance? Autor navodi da je revolucija stvorila Amerikance, ali ne i naciju. Nacija je bila produkt građanskog rata i pomirenja Sjevera i Juga. Jedna od posljedica građanskog rata i ere patriotizma koje je slijedilo bio je kult zastave. U Sjedinjenim Državama zastava je ne samo religiozni simbol, već je i najvažniji simbol nacionalnog identiteta koji čak ima i svoj državni praznik.

Sljedeća tema koju autor razrađuje je asimilacija tj. amerikanizacija imigranata. Amerikanizacija imigranata okarakterizirana je kao "društveni križarski rat", tj. ključni element progresivne faze američke politike (str. 132). Promicale su je državne institucije, poduzetnici, etničke i vjerske organizacije, a sve do sredine 20. stoljeća njezina centralna institucija bio je sustav javnih škola. Na kraju 20. st. dolazi do erozije američkog nacionalnog identiteta što se manifestira u popularnosti doktrina o multikulturalnosti i različitosti; osobitim interesom za rasne, etničke, spolne i ostale subnacionalne identitete; nepostojanju faktora koji promoviraju asimilaciju kao i povećanoj tendenciji posjedovanja dvojnog državljanstva; dominaciji španjolskog jezika unutar populacije imigranata što vodi hispanizaciji Sjedinjenih Američkih Država i njihovom pretvaranju u bilingvalno i bikulturalno društvo; denacionalizaciji važnih segmenta američke elite, kao i rastućem jazu između njihovih kozmopolitskih i nacionalnih vrijednosti te vrlo nacionalističkih i patriotskih vrijednosti američke javnosti.

Izazovi američkom identitetu obrađuju se u trećoj cjelini. Jedan od izazova je dekonstrukcija Amerike i uspon subnacionalnih identiteta. Dekonstruktivni pokret ne smatra Sjedinjene Države nacionalnom zajednicom po-

jedinaca koji dijele istu kulturu, povijest i *credo*, već konglomeratom različitih rasa. Počeo je jačati 1960-ih, a vrhunac je postigao 1990-ih. Dekonstrukcionisti promoviraju programe koji jačaju status i utjecaj subnacionalnih, rasnih, etničkih i kulturnih grupa, te potiču imigrante na zadržavanje njihove kulture, tj. kulture njihove domovine. Protive se amerikanizaciji, forsiraju bilingvalno obrazovanje i lingvističku različitost, zalažu se za pravno priznanje grupa i rasnih preferencija, a svoje akcije opravdavaju teorijom multikulturalnosti i različitosti. Uz Latinoamerikance koji se ne žele amerikanizirati, drugom opasnošću za američki nacionalni identitet Huntington identificira američku elitu, tj. njene denacionalizirane, liberalne i kozmopolitski raspoložene pripadnike. U toj grupi nalaze se znatni elementi američke političke i intelektualne elite, lideri subnacionalnih grupa, a središnje mjesto u ovoj dekonstrukcijskoj koaliciji zauzimaju vladini dužnosnici, birokrati, suci i obrazovni radnici. Na drugoj strani spektra nalazi se većina, obični Amerikanci koji su duboko patriotski i nacionalistički raspoloženi, odani nacionalnoj kulturi, *credu* i identitetu, stoga odbijaju ideje i postupke koji slabe američki nacionalni identitet. Huntington smatra da je "multikulturalizam u svojoj srži antieuropska civilizacija (...) i u osnovi antizapadnjačka ideologija" (str. 171). Prije 1990-ih asimilacija je značila amerikanizaciju, a danas se može asimilirati u američko društvo, a da se pri tome ne prihvati stožerna američka kultura, već se može prihvatiti neka subkultura ili čak zadržati stara. Dekonstrukcionistički pokret zagovara i koncept dvojnog državljanstva, što autor smatra u suprotnosti s američkim Ustavom, tako državljanstvo više nije stvar identiteta, već praktičnih razloga. Nastavi li se trend useljavanja Lationamerikanaca, a nastavit će se, Amerika bi mogla postati kulturno bifurkacijsko anglo-hispanско društvo s dva nacionalna jezika. Najopasnijim imigrantima Huntington smatra Meksikance koji bi demografskom *reconquistom* mogli povratiti teritorij koji su Sjedinjene Države u 19. st. oduzele Meksiku. Vukući paralele s kubanizacijom južne Floride, osobito Miamia, autor upozorava da bi ista sudbina mogla zadesiti i Los Angeles. Identitet Kalifornije već danas je hispanски, tj. meksički, a u budućnosti, plaši se Huntington, moglo bi doći do stvaranja autonomnog, kulturno i lingvistički različitog, ekonomski samodovoljnog područja na kojem će dominirati Meksikanci.

Obnovljanju američkog identiteta posvećena je četvrta cjelina. Dvadeset i prvo stoljeće u Americi nije započelo 1. siječnja već 11. rujna 2001. Taj datum simbolizira kraj stoljeća ideologija i ideoloških konflikata, i početak ere u kojoj se ljudi primarno definiraju u terminima kulture i ideologije. S novim stoljećem američki nacionalni identitet započeo je novu fazu, a bit će oblikovan shvaćanjem da je Amerika ranjiva na vanjske napade, kao i američkom intenzivnom interakcijom s narodima različitih kultura i vjera. Ovi vanjski utjecaji mogli bi promovirati ponovno otkriće i obnovu američkog vjerskog identiteta i anglo-protestantske kulture. Ranjivost je središnja točka i ona daje novu odliku nacionalnom identitetu, dok religija postaje ključni faktor javnog života. Kršćanstvo ponovo postaje jednim od glavnih faktora američkog nacionalnog identiteta. Još u 1990-im dolazi do uzdizanja konzervativnog kršćanstva,

a evangeličke zajednice okreću se politici i izborima. Vjera je bila ključni faktor na predsjedničkim izborima 2000. godine, čime su oni okarakterizirani kao religiozni izbori. Iako je i prije pripadnost nekoj vjerskoj sljedbi bila povezana s izborom stranke za koju će glasovati, na ovim izborima učestalost dolaska na misu bila je važniji indikator za predviđanje izbornog ponašanja nego što su to bili prihodi glasača. Modernizacijom i modernitetom vjerski osjećaji i institucije u zapadnim društvima igrali su sve beznačajniju ulogu, a u javnoj areni religiju je zamijenila ideologija. Izuzev u Zapadnoj Europi, u kojoj nije došlo do obnove religioznosti, zapadnjački sekularni model države počeo se potkraj 1990-ih preispitivati, te je 21. stoljeće započelo kao doba nove religioznosti. Islamski militanti (religiozni i nereligiozni) doživljavaju Ameriku i Amerikance, njihovu vjeru i civilizaciju kao neprijatelje islama, Amerikanci na isti način vide islamske militante. Osama bin Laden postaje njihov novi neprijatelj broj 1. Ono što Amerikanci smatraju "ratom protiv terorizma", muslimani vide kao "rat protiv islama" Neprijateljstvo prema islamu ohrabruje Amerikance da definiraju svoj identitet u vjerskim i kulturnim terminima. Huntington smatra kako postoje naznake da će u nadolazećim godinama SAD biti uključene u neku vrstu vojnog sukoba s nekim muslimanskim državama i grupama, ali ne može predvidjeti hoće li ti sukobi ujediniti ili podijeliti SAD.

Način na koji se Amerikanci definiraju određuje njihovu ulogu u svijetu, a slika kako svijet vidi tu ulogu utječe na oblikovanje američkog nacionalnog identiteta. Postoje tri koncepta o Sjedinjenim Američkim Državama i odnosu SAD-a s ostatkom svijeta. SAD mogu prihvatiti svijet i otvoriti svoju zemlju drugim narodima i kulturama; mogu preoblikovati druge narode i kulture u skladu s američkim vrijednostima; ili mogu zadržati osobitosti svog društva i kulture. Prva solucija je kozmopolitska – SAD bi trebale postati multietnička, multirasna i multikulturalna država. Druga solucija je imperijalna – SAD gube svoj nacionalni identitet i postaju dominantna komponenta supranacionalnog carstva. Treća solucija je nacionalistička – SAD se razlikuju od ostatka svijeta svojom anglo-protestantskom kulturom i religioznošću, te se trebaju posvetiti njihovom očuvanju i unapređenju. Dok jedni dijelovi elite zagovaraju prvu soluciju, drugi dijelovi elite prizivaju drugu, velika većina običnih Amerikanaca odana je trećoj soluciji očuvanja i jačanja američkog identiteta. Na kraju djela Huntington ne odgovara na pitanja koja nam postavlja (Hoće li će Amerika postati svijet, hoće li svijet postati Amerika, ili će Amerika ostati Amerika?), već zaključuje kako će odluku o tome donijeti sami Amerikanci. Pritom nas upozorava kako će ta odluka oblikovati budućnost Amerikanca, ali i budućnost svijeta. Sam Huntington kao pripadnik intelektualne elite priklanja se stavovima nacionalističke javnosti. Bilo je to vidljivo još u *Sukobu civilizacija* gdje je upozoravao da SAD ne bi trebale svijetu nametati svoje vrijednosti, kao i na to koliko prijetnju američkoj kulturi i nacionalnom identitetu predstavljaju imigranti, gdje je upozoravao na činjenicu kako Sjedinjenim Državama prijeti hispanizacija, te da bi se mogle u budućnosti pretvoriti u raskoljenu državu s dvije izražene i različite civilizacije.

Razmatrao je i mogućnost da će u budućnosti latinoamerička civilizacija, koja i nije toliko različita od zapadne, prihvatiti zapadnjačke norme i vrednote, te postati jedan od krakova zapadne civilizacije. Zašto je sad promijenio mišljenje i Latinoamerikance smatra najvećom prijetnjom "društvene sigurnost" čija je zadaća brinuti o američkom identitetu, mogućnosti zadržavanja kulture, institucija i načina života (str. 180-181), nije nam jasno. Još nam je manje jasno gdje je nestao njegov realizam.

Razočarani, pridružujemo se ocjeni *Foreign Affairsa*, ali za razliku od Buchananove knjige *Smrt Zapada*, koju ne bismo nikome preporučili, *Tko smo mi?* preporučujemo ksenofobima i svima koji su opsjednuti opasnostima koje prijete hrvatskom nacionalnom identitetu. Knjiga se također preporučuje pristašama, kao i protivnicima Huntingtonova lika, djela i ideja. Prvi-ma, među kojima se i sami nalazimo, jer će u knjizi svakako pronaći pozitivne elemente, a drugima jer će dobiti dodatne argumente da i nisu toliko u krivu.

Lidija Kos-Stanišić